

ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ

ΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΧΡΟΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΦΡΕΝΤΕΡΙΚ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2013

Μια φορά κι ένα καιρό, πριν από χίλια κι άλλα χίλια χρόνια, ο γερο-Παππούς Παραμυθάς κουβαλούσε σ' ένα τσουβάλι τα Παραμύθια του από την Πολιτεία του Χθες στην Πολιτεία του Σήμερα. Καθώς ανέβαινε το Αμίλητο Βουνό το τσουβάλι έκανε κρακ, κι από τη χαραμάδα έπεσαν χάμω δέκα παραμύθια. Κατρακύλησαν ίσα με τα βάθη των Καιρών. Ο Γερο- Παππούς Παραμυθάς ούτε που το κατάλαβε. Εξάλλου, μέσα στο τσουβάλι του είχε δέκα χιλιάδες παραμύθια, μπορεί και είκοσι. Τα άλλα παραμύθια είχανε δει τ' αδέρφια τους που έπεσαν αλλά δεν μπορούσαν να μιλήσουν γιατί βρίσκονταν στο Αμίλητο Βουνό. Κι όταν πια ο γερο Παππούς Παραμυθάς έφτασε στην Πολιτεία του Σήμερα κι άνοιξε το τσουβάλι, ήταν αργά. Είχε και τόση δουλειά, να τρέχει από παιδί σε παιδί, από βιβλίο σε βιβλίο να μοιράζει τα παραμύθια του που ούτε πήγε το μυαλό του στα δέκα χαμένα Παραμύθια.

Έτσι, εκείνα τα Δέκα Παραμύθια μεγάλωσαν μόνα τους σαν τ' αγρίμια. Χωρίς παπού Παραμυθά, χωρίς γιαγιά στο τζάκι, χωρίς νεράιδα στα πούπουλα, χωρίς βασίλισσα στο θρόνο. Ήταν Δέκα Ορφανά Παραμύθια. Όταν τα Δέκα Ορφανά Παραμύθια έγιναν χίλιων χρονών, όσο περίπου χρειάζεται για να μεγαλώσει ένα πραγματικό παραμύθι, δρασκελίσαν το Αμίλητο Βουνό, τράβηξαν κλήρο για το που να πάνε να βρουν τη μοίρα τους, και ξεκίνησαν...

Αγαπητοί φίλοι και φίλες, καθηγητές φοιτητές και φιλοξενούμενοι,

Το απόσπασμα που σας διάβασα είναι από το βιβλίο μου «Τα Δέκα Ορφανά Παραμύθια» που είχε κυκλοφορήσει από τις Εκδόσεις Πατάκη τον Μάιο του 2000, στο λυκαυγές δηλαδή του 21^{ου} αιώνα. Το 2002 το βιβλίο μπήκε στον τιμητικό κατάλογο του IBBY, Διεθνούς Συνδέσμου Παιδικού και Νεανικού Βιβλίου και πήρε μέρος σε εκθέσεις βιβλίων σε διάφορες πόλεις του κόσμου.

Όπως είναι γραμμένο το βιβλίο, λειτουργεί σε διάφορα επίπεδα, μπορεί να διαβαστεί από παιδιά του δημοτικού, του γυμνασίου, ακόμη και του

λυκείου, αλλά και από ενήλικες που παραμένουν παιδιά στη ψυχή. Είναι ένα μοντέρνο παραμύθι, αλλά θα μπορούσε να θεωρηθεί και ένα εκλαικευμένο δοκίμιο οικολογίας, φιλοσοφίας και παιδαγωγικής.

Τα Δέκα Ορφανά Παραμύθια, λοιπόν, για να πάμε πίσω στην υπόθεση του βιβλίου, τραβώντας κλήρο, ξεκινούν αναζητώντας τη μοίρα τους. Το κάθε κεφάλαιο, που αποτελεί και μια ανεξάρτητη κι αυτοτελή ιστορία, αναφέρεται στο ταξίδι του καθενός από τα Δέκα Παραμύθια. Και το κάθε ταξίδι στοχεύει στην ανίχνευση μιας πτυχής του θαυμαστού κόσμου που μας περιβάλλει. Και για να επικρατήσει δικαιοσύνη σ' αυτές τις διαδρομές, τα δέκα ορφανά παραμύθια τραβούν κλήρο.

Ο κλήρος λοιπόν οδήγησε το πρώτο Παραμύθι στην Κοιλιάδα του Γκρίζου Βάλτου. Οι άνθρωποι εκεί, άβουλοι και κακομοίρηδες είναι βουλιαγμένοι στο βάλτο. Το Παραμύθι καταφέρνει να τους ξαναβγάλει στη ζωή, χρησιμοποιώντας σαν δόλωμα τη μελωδία των πουλιών. Μοίρα του γίνεται η εκατόχρονη γιαγιά που σ' όλη της τη ζωή λέει παραμύθια. «Άσε με, καμάρι μου, να πάω ξανά στο βάλτο, άχρηστη είμαι, δε βλέπεις; Λέει στο παραμύθι η γιαγιά. Το μόνο που μπορώ να κάνω πια είναι να λέω παραμύθια. Κι εκείνο της αποκρίνεται. «Χωρίς ψωμί, χωρίς νερό μπορεί να ζήσει ο άνθρωπος για λίγο, χωρίς παραμύθι, ποτέ.»

Το Δεύτερο Παραμύθι τράβηξε προς την Κίτρινη Έρημο. Εκεί βρήκε τους ανθρώπους διψασμένους και πεινασμένους. Τους μοίρασε από ένα σπειρί από το ρόδι που του είχε χαρίσει η καλή ροδιά. Στο τελευταίο σπειρί ήταν κρυμμένη η μοίρα του, κι έτσι το έθαψε στη γη για να ριζώσει και να γίνει ένα ρωμαλέο δέντρο φορτωμένο καρπούς.

Το τρίτο Παραμύθι σκαρφάλωσε στο Καστανό Βουνό κι εκεί συνάντησε τον γερό σοφό ερημίτη που το έμπασε στα μυστικά της γνώσης και το οδήγησε στο Άστρο της Αυγής. Εκεί, στην πανέμορφη πρωινή Αυγούλα βρήκε το παραμύθι μας τη μοίρα του.

Το Τέταρτο Παραμύθι κατηφόρισε στο Γαλανό Γυαλό, που δεν ήταν πια καθόλου γαλανός, γιατί, όπως του είπε ένας ναύτης «Όλοι φταίμε μα όλοι λέμε κι όλο λέμε πως δεν φταίμε». Τη μοίρα του τη φύλαγε η καλή γοργόνα μαζί με όλα τα ζωντανά της θάλασσας, φροντίζοντας να βάλει μια τάξη στον γυαλό για να τον ξανακάνει γαλανό.

Το Πέμπτο Παραμύθι τράβηξε κλήρο για το Λευκό Παγόβουνο. Έφτασε ίσαμε εκεί καβάλα στον Παγωμένο Βοριά, που άρπαζε στο δρόμο του ότι έβρισκε, στέγες σπιτιών, ομπρέλες, εφημερίδες ακόμη και τα γράμματα των παιδιών προς τον Αη Βασίλη. Με τη βοήθεια των νάνων βρίσκει την μονάχική Λευκή Αρκούδα, και την ονομάζει μοίρα του αφού της βρίσκει ένα Λευκό Αρκούδο για σύντροφο.

Στο έκτο Παραμύθι έτυχε ο κλήρος για το πιο δύσκολο, το Κόκκινο Ηφαίστειο. Φτάνει ως εκεί καβάλα στον Πήγασο, πληρώνοντας αντί για διόδια λίγους στίχους. Η μάνα του Πήγασου, η Μέδουσα, το βοήθησε να περάσει μέσα από τη λάβα και να ελευθερώσει τους νέους και τις νέες που είχε φυλακίσει το τέρας του Ηφαιστείου. Εδώ η αθάνατη μυθολογία μας βρίσκει τη θέση της όπως και σε άλλα σημεία του βιβλίου. Μοίρα του είναι τελικά ένα από τα φυλακισμένα κορίτσια, η γλυκόλαλη, που όταν κτενίζει τα μαλλιά της πέφτουν παραμύθια.

Το Έβδομο Παραμύθι είχε προορισμό την Τσιμεντένια Πολιτεία. Δεν χάρηκε και πολύ γι' αυτό, γιατί τι ρόλο μπορεί να έχει ένα παραμύθι σε μια σύγχρονη πολιτεία πνιγμένη στο τσιμέντο και στο καυσαέριο; Κι όμως τελικά θα ανακαλύψει πως εκεί ακριβώς είναι που πιότερο το έχουν ανάγκη. Το άρρωστο κοριτσάκι που περίμενε με τόση λαχτάρα το παραμύθι στο κρεβάτι του πόνου, γίνεται η πιο ακριβή κι αγαπημένη μοίρα του.

Το Όγδοο Παραμύθι τράβηξε για τον Χάρτινο Κόσμο. Κι αυτό δεν ήταν πολύ ευχαριστημένο στην αρχή, γιατί έτσι όπως κόλλησε στο ράφι μιας βιβλιοθήκης μούδιασε. Όταν όμως πρόσεξε αραδιασμένους δίπλα του τον Κοντορεβιθούλη, την Κοκκινοσκουφίτσα, τον μικρό Πρίγκηπα και τόσους άλλους αγαπημένους ήρωες παραμυθιών, άλλαξε γνώμη για τη μοίρα του, κι άρχισε να την ψάχνει ανάμεσα στη Δασκάλα της πρώτης, στο πιτσιρίκι που πρωτοδιαβάζει παραμύθια και στον συγγραφέα που τα γράφει.

Το ένατο Παραμύθι τράβηξε κλήρο για την Πράσινη Ζούγκλα. Δύσκολο ταξίδι, με κροκοδείλους και άλλα επικίνδυνα, αλλά όπως ξέρουμε τα παραμύθια δεν είναι για τα εύκολα. Κι εκεί που έψαχνε τη μοίρα του σε θηρία και τροπικά πουλιά, τη βρήκε μέσα σ' ένα δέντρο. Και τα ζώα της ζούγκλας, από το πιο μικρό κουνουπάκι ίσα με το τρομερό λιοντάρι, στέκονται γραμμή για να γίνουν ήρωες στο παραμύθι μας.

Το Δέκατο Παραμύθι τράβηξε κλήρο για τον Ουράνιο Θόλο καβάλα σε μια ηλιαχτίδα, που αναγκαστικά άλλαξε πορεία και έτρεξε για χάρη του αντίθετα από τις αδελφές της. Εκεί, ανάμεσα στ' αστέρια και τους αστερισμούς και με τη βοήθεια του Φεγγαριού, θα βρει τη μοίρα του να πλέκει με μαγικές βελόνες και παραμυθένιο νήμα.

Με δυό λόγια το κάθε ένα από τα Δέκα Ορφανά Παραμύθια, συνδέει τη μοίρα και τον προορισμό του με μια πλευρά της ζωής, της σύγχρονης ζωής μας. Στο δρόμο βέβαια, θα αντιμετωπίσουν όλα τα θαυμαστά παραμυθένια, δράκους και νεράιδες και νάνους και γίγαντες, πάντοτε όμως με υπόβαθρο την αγάπη και την αγωνία για τη φύση και τον άνθρωπο της εποχής μας.

Και για να μην υστερούν τα παραμύθια μας από τις συνήθειες των σύγχρονων ανθρώπων, αφού βρούνε όλα τη μοίρα τους, συναντιούνται, όπως είχαν συμφωνήσει, στο Αμίλητο Βουνό. Αφού μετρηθούν και δουν ότι είναι όλα γερά και ολόκληρα, κατηγορίζουν για την Κοιλιάδα της Κουβέντας κι εκεί οργανώνουνε το Πρώτο Παραμυθένιο Συμπόσιο.

Ξαναγυρίζω στο βιβλίο

Όταν όμως βρεθούνε δέκα παραμύθια, και μάλιστα αδέρφια, και μάλιστα ορφανά, γίνεται, φίλοι μου το σώσε. Τόσο πολύ μιλήσανε που τους σωθήκανε οι λέξεις. Την τελευταία μέρα του συμποσίου ανοίγανε το στόμα τους κι αντί για λέξεις βγαίνουν άναρθρες κραυγές. Όπως αντιλαμβάνεστε, πιο μεγάλο κακό απ αυτό δεν μπορεί να βρεί ένα παραμύθι. Από του να του σωθούνε δηλαδή οι λέξεις. Εδώ που τα λέμε, τι μένει από ένα παραμύθι όταν χαθούν οι λέξεις του?

Το θέμα ήταν σοβαρό, κι έτσι, προτού χωρίσουν αποφασίσανε πως ήταν απαραίτητο το επόμενο συμπόσιο να είναι το συμπόσιο της συλλογής λέξεων.

Βγάλανε μάλιστα και μια ανακοίνωση που λέει πάνω κάτω.

Οποιος από τους θνητούς ή τους αθάνατους, όποιος από τους μάγους, τις νεράιδες, τα παιδιά, τους συγγραφείς και τις βασιλοπούλες έχει λέξεις περισσευούμενες να τις φυλάξει σε κουτί με κίτρινη κορδέλα. Κάποιο από τα Δέκα Παραμύθια θα φτάσει σύντομα στην πόρτα σας. Θα σας κτυπήσει συνθηματικά δέκα φορές κι εσείς θα παραδώσετε το κουτί σας σφραγισμένο

Οι Λέξεις θα μεταφερθούν με κάθε επισημότητα στο Δεύτερο Συμπόσιο Παραμυθιών με θέμα «Συλλογή Λέξεων» Οποιος συλλέξει τις πιο σπάνιες λέξεις θα πάρει το Βραβείο Χόμπελ για παραμύθια, που είναι μια επίσκεψη στους κόσμους των Δέκα Ορφανών Παραμυθιών.

Φίλοι μου,

Τα Παραμύθια, στην εποχή μας, μπορεί να αλλάζουν ύφος, πλοκή και δράση, να γίνονται λιγότερο ρομαντικά και περισσότερο ηλεκτρονικά, σίγουρα όμως δεν παραμένουν ορφανά, χωρίς μοίρα. Γιατί αν παρέμεναν ορφανά, εκείνοι που θα υπέφεραν είναι οι αυριανοί πολίτες του κόσμου, τα σημερινά παιδιά. Και γιατί, εμείς οι δασκάλοι, καθηγητές, συγγραφείς, αναγνώστες, γονείς, παππούδες δεν θα τα αφήσουμε να μείνουν ορφανά.

Δύσκολο το έργο κυρίως εμάς των συγγραφέων βιβλίων για παιδιά τον 21^{ου} αιώνα. Γιατί νιώθουμε ξαφνικά πως μας ξεπερνάει η εποχή μας. Είναι σχεδόν αδύνατο να ανταγωνιστεί κανείς σε εντυπωσιασμό τα διάφορα ηλεκτρονικά μέσα και τα τερτίπια της σύγχρονης τεχνολογίας. Θα έλεγα μάλιστα πως σιγά σιγά τα παιδιά εθίζονται στην οπτική απόλαυση και στην γλυκεία οκνηρία που προσφέρει το πακεταρισμένο ψυχαγωγικό «φαστ φουτ». Βαριούνται να ανοίξουν ένα βιβλίο, ακόμη και ηλεκτρονικό.

Ωστόσο η πείρα διδάσκει πως όλα έχουν τα πάνω και τα κάτω τους. Η εικόνα δεν μπορεί για πάντα να αντικαταστήσει τη μαγεία του γραπτού λόγου, τα ηλεκτρονικά σκαρφίσματα δεν μπορούν να ανταγωνιστούν την λάμψη της φαντασίας που εκπέμπει ένα ωραίο παραμύθι, όταν μάλιστα έχει μια ευφάνταστη εικονογράφηση. Ενας δάσκαλος με όρεξη για τη δουλειά του μπορεί να δουλέψει με το μυαλό και την καρδιά των παιδιών όσο δεν μπορεί κανένας «μπατμαν» ή «σούπερμαν» ή άνθρωπος αράχνη. Ενας γονιός, μια γιαγιά που αφιερώνει χρόνο για να αφηγηθεί μια καλή ιστορία πριν από τον ύπνο έχει κι όλες κερδίσει τον πόλεμο χωρίς καν μάχη. Όσο για τους συγγραφείς παραμυθιών, είναι φοβάμαι διπλή και τριπλή η προσπάθεια που θα χρειαστεί να καταβάλουν και για ένα επιπλέον λόγο: Τα παιδιά της εποχής μας είναι πολύ πιο ξύπνια, πολύ πιο απαιτητικά και πιο πληροφορημένα από τα παιδιά προηγούμενων εποχών, ακριβώς χάρη στην τεχνολογία που είναι στη διάθεση τους, κι αυτό είναι το καλό της τεχνολογίας, για να μη τα μηδενίζουμε όλα.

Έτσι, αγαπητοί συνάδελφοι και μελλοντικοί συγγραφείς, κι εσείς αγαπητοί δάσκαλοι, καθηγητές και γονείς, ας μανικωθούμε όλοι. Πολλή δουλειά μας περιμένει. Κάπου εκεί έξω υπάρχουν κάμποσα ορφανά παραμύθια που ψάχνουν για τη μοίρα τους. Ας τα υιοθετήσουμε, για χάρη των παιδιών μας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω το Πανεπιστήμιο Φρέντερικ για αυτή την όμορφη πρωτοβουλία, και κυρίως την ομάδα που σκέφτηκε και εισηγήθηκε την ιδέα. Καλό δρόμο στους νέους δασκάλους και να μη ξεχνάτε πως ο πρώτος παραμυθάς, ο παππούς Όμηρος, μιλούσε ελληνικά.